

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

**A háztartások fogyasztása
2007**

Budapest, 2009. február

© KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2009

ISBN 978–963–235–230–5 (on-line)

Felelős szerkesztő: dr. Pozsonyi Pál főosztályvezető

További információ:

Szókéné Boros Zsuzsanna

telefon: 345–6386

e-mail: zsuzsanna.boros@ksh.hu

Internet: <http://www.ksh.hu>

E-mail: informacioszolgalat@ksh.hu

345–6789 (telefon)

345–6788 (fax)

Tartalom

I. Makrogazdasági kapcsolatok és nemzetközi kitekintés	5
1. A háztartások fogyasztásának és a bruttó hazai termék kapcsolata	5
2. A háztartások fogyasztása és a rendelkezésre álló jövedelem összefüggései	8
3. A háztartások fogyasztásának alakulása 2007-ben a makrostatisztikai adatok alapján	9
3.1. A háztartások fogyasztási kiadásának alakulása termékcsoportok szerint	9
3.2. A háztartások fogyasztásának alakulása tartósság szerint.....	12
3.3. A háztartások fogyasztásának évközi alakulása.....	14
II. A háztartások fogyasztásának alakulása a háztartási költségvetési felvétel alapján..	15
1. Bevezető.....	15
2. Az egy főre jutó évi összes fogyasztási kiadás alakulása a háztartási költségvetési felvételek alapján, 2000–2007	17
3. Az egy főre jutó évi fogyasztási kiadás termékcsoportonkénti alakulása a háztartási költségvetési felvételek alapján, 2000–2007	18
4. A fogyasztási kiadások két legnagyobb tételéről részletesen.....	23
4.1. Az élelmiszer-fogyasztási kiadás alakulása	23
4.2. A lakásfenntartási kiadások alakulása.....	26
III. A makrostatisztika és a háztartási költségvetési felvétel kapcsolata	29

Előszó

A kiadvány a háztartások fogyasztásának 2007. évi alakulását mutatja be, kitekintéssel az előző évek főbb jellemzőire, tendenciáira, bő módszertani magyarázatok mellett. A kiadvány három részből áll. Az első rész a fogyasztás makrogazdasági összefüggéseit és alakulását tárgyalja, és röviden ismerteti a főbb nemzetközi tendenciákat. A második részben a háztartási költségvetési felvétel segítségével mélyebb bontásban ismerteti a háztartások fogyasztási szokásait, azok alakulását. Ezt követően áttekintést nyújt a két megközelítés (makro- és mikro-) kapcsolatáról. A kiadvány végén található a nemzeti számlák és a háztartási költségvetési felvétel alapján készült adattáblázatok elérhetőségi útvonala a KSH honlapján. (A kiadvány számszaki anyagát 2008. december 5.-én zártuk le.)

I. Makrogazdasági kapcsolatok és nemzetközi kitekintés

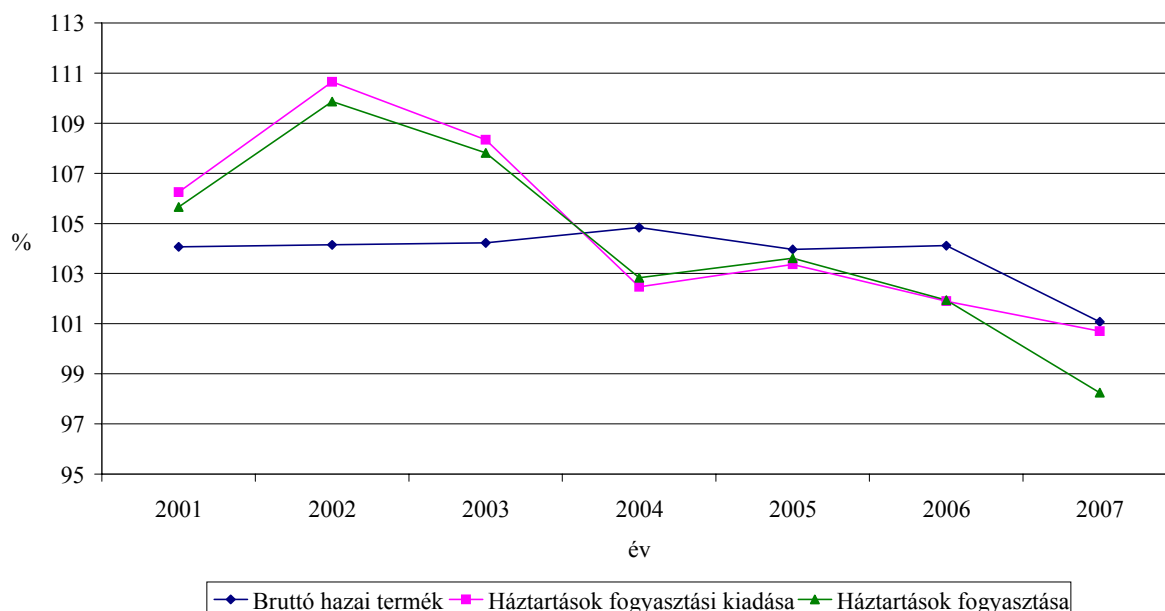
1. A háztartások fogyasztásának és a bruttó hazai termék kapcsolata

A háztartások fogyasztásának számítása makroszinten a nemzeti számlák összeállítása keretében készül. A nemzeti számlák egyik legfontosabb mutatószáma a bruttó hazai termék (GDP), melynek egyik felhasználási területe a háztartások fogyasztása. A háztartások fogyasztásán belül megkülönböztetjük a háztartások fogyasztási kiadását és a természetbeni társadalmi juttatásokból származó fogyasztást. A háztartások fogyasztási kiadása a rezidens háztartások egyéni szükségleteik közvetlen kielégítésére felhasznált termékekre és szolgáltatásokra fordított kiadásait tartalmazza, ami felmerülhet hazai területen vagy külföldön. A természetbeni társadalmi juttatások a kormányzat vagy a háztartásokat segítő nonprofit intézmények által finanszírozott, de a háztartások által egyénileg fogyasztott termékeket és szolgáltatásokat tartalmazzák (legjelentősebb tételei az egészségügy és az oktatás).

A bruttó hazai termék 2007-ben az előzetes adatok szerint¹ 1,1%-kal nőtt, összehasonlító árakon számítva. Eközben a háztartások fogyasztása az évtized folyamán első alkalommal mutatott csökkenést, 1,8%-os mértékben. Ennek oka elsősorban a természetbeni társadalmi juttatásokban bekövetkező több mint tíz százalékos visszaesés volt. A csökkenést legnagyobb mértékben a kormányzat által finanszírozott, de a háztartások által igénybe vett egészségügyi szolgáltatások nagy mértékű zuhanása okozta.

1. grafikon

A bruttó hazai termék és a háztartások fogyasztási kiadásának volumenindexe, előző év=100

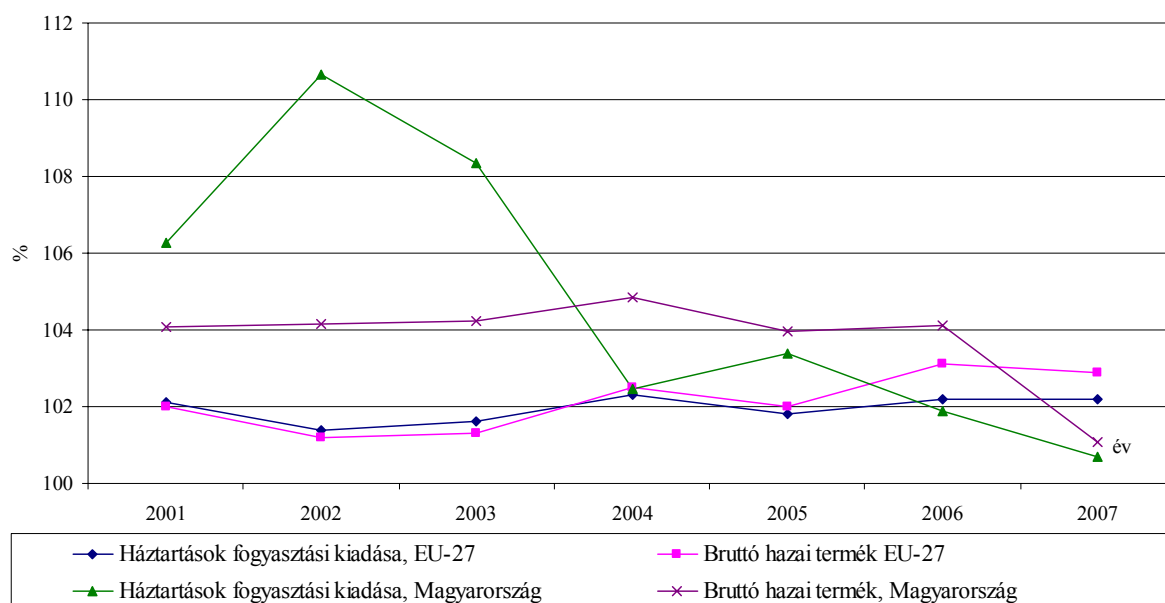

¹ A 2007. évre vonatkozóan a kiadványban bemutatott minden adat előzetes, ezt a továbbiakban nem jelöljük külön.

A bruttó hazai termék az unió 27 tagországában összesen 2,7%-kal² emelkedett a vizsgált időszakban az előző évhez viszonyítva, összehasonlító árakon számolva. A háztartások fogyasztási kiadása ehhez hasonló mértékben, 2,2%-kal növekedett. Az előző években megfigyelhető tendenciáktól eltérően Magyarország bruttó hazai termékének növekedése is és a háztartások fogyasztási kiadásának növekedése is elmaradt az EU-27-ben mért növekedéstől.

2. grafikon

A háztartások fogyasztási kiadásainak és a bruttó hazai termék volumenindexe az EU-27 országában és Magyarországon, előző év=100

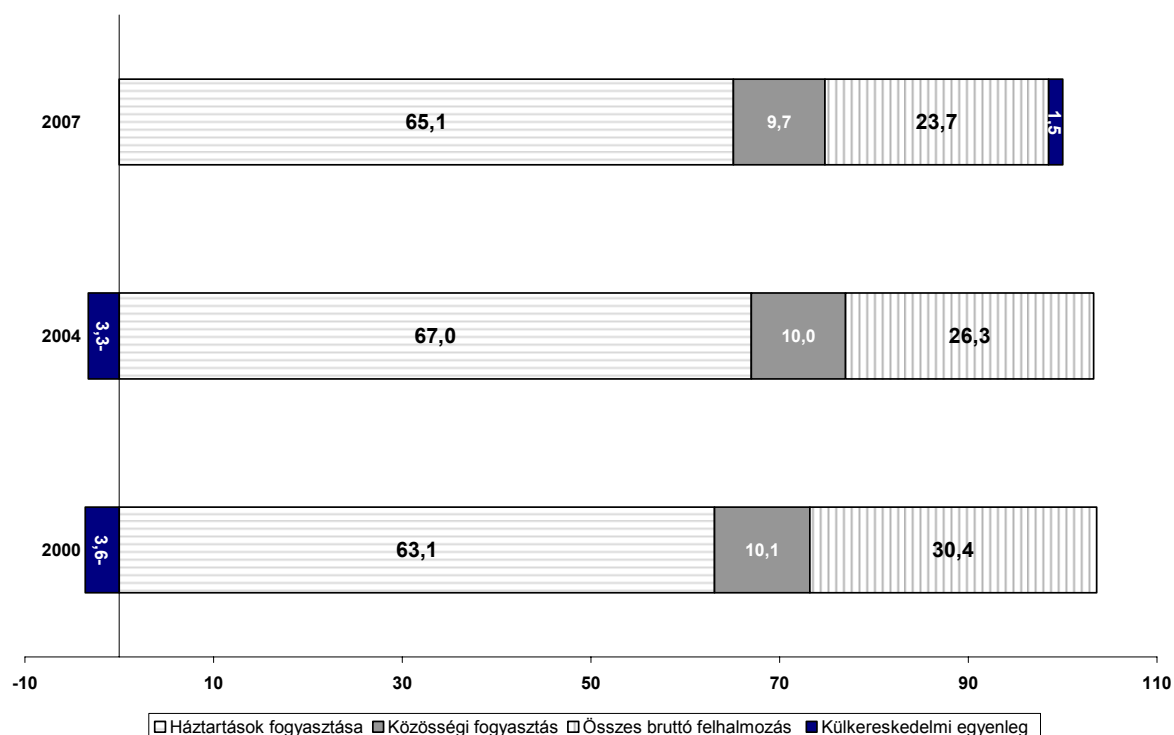

A bruttó hazai termék három fő felhasználási területe a fogyasztás, a felhalmozás és a külkereskedelem. A felhasználás döntő hányadát a háztartások fogyasztása teszi ki. Ez az arány számottevően nem változott az elmúlt években, 63 és 67 százalék között ingadozott, tükrözve a fogyasztás növekedésében bekövetkezett változásokat. Ugyanakkor a bruttó hazai termék felhasználásának másik jelentős tétele, a bruttó felhalmozás súlya csökkenő tendenciát mutat, míg 2007-re a külkereskedelmi forgalomban folyó áron 383 milliárd Ft aktívum mutatható ki, azaz aránya pozitívvá vált a bruttó hazai termék felhasználásában.

² Forrás: Eurostat.

3. grafikon

A bruttó hazai termék felhasználásának szerkezete (folyó áron)

A háztartások fogyasztási kiadása (beleértve a háztartásokat segítő nonprofit szervezetek fogyasztási kiadásait is) az EU-27-ben az évtized elején jelentősen magasabb arányt képviselt a bruttó hazai termék szerkezetében, mint Magyarországon. 2007-re a különbség csökkent, egyrészt, mert az EU-27-ben csökkent az aránya, másrészt, mert hazánkban viszont nőtt. A kormányzat fogyasztási kiadásának aránya hasonlóan alakult Magyarországon és az unióban is. Az évtized elején jelentős különbség volt a bruttó felhalmozás arányában, de ez a különbség 2007-re szinte teljesen eltűnt. A külkereskedelmi forgalom 2007-ben már Magyarországon is pozitív értéket mutatott a GDP felhasználási oldalán, meghaladva az EU-27 országai átlagát.

1. tábla

A bruttó hazai termék szerkezete (folyó áron) az EU-27-ben és Magyarországon (nemzeti valutában számítva)

Megnevezés	(%)			
	2000		2007	
	Magyarország	EU-27 ³	Magyarország	EU-27 ³
Háztartások és háztartásokat segítő nonprofit intézmények fogyasztási kiadása	52,2	58,7	53,7	57,3
Kormányzat fogyasztási kiadása	20,9	19,8	21,1	20,4
Összes bruttó felhalmozás	30,4	21,3	23,7	21,8
Külkereskedelmi egyenleg	-3,6	0,2	1,5	0,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

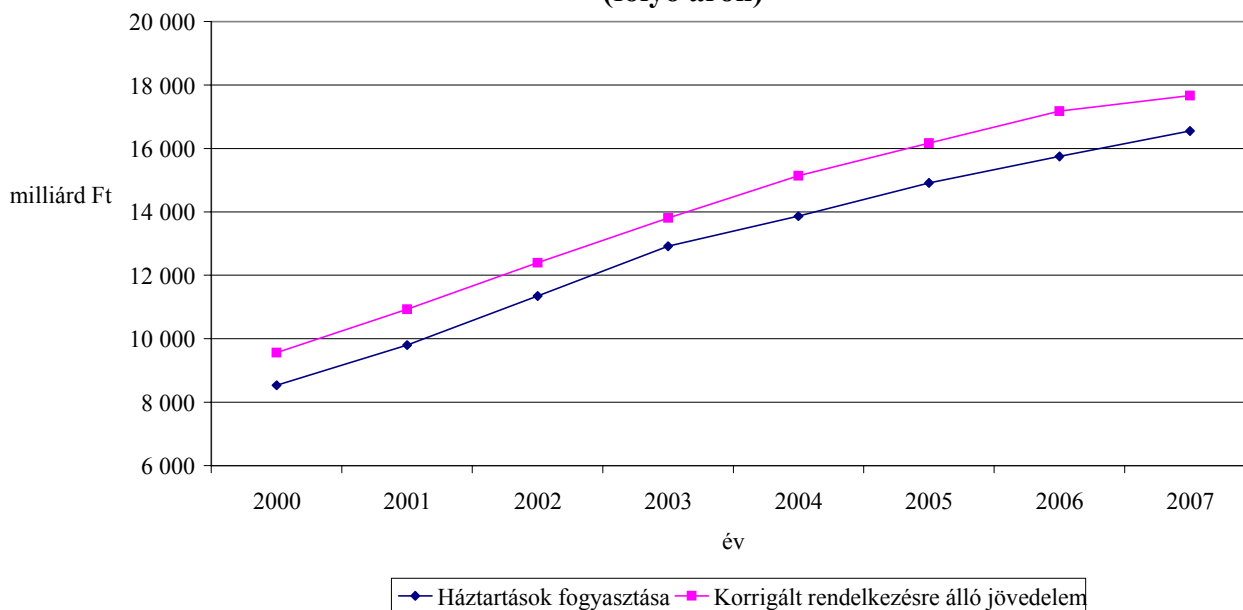
³ Forrás: Eurostat.

2. A háztartások fogyasztása és a rendelkezésre álló jövedelem összefüggései

A háztartások fogyasztásának szintjét az adott időszakban rendelkezésre álló jövedelmük nagysága döntően meghatározza. Az adott időszakban rendelkezésre álló jövedelmet két célra lehet fordítani: vagy elköltjük (elfogyasztjuk) az adott időszakban felmerült szükségletek kielégítésére, vagy megtakarítjuk, félretesszük a jövőben felmerülő szükségletek kielégítése érdekében. A fogyasztási kiadásokat a munkajövedelmekből, a pénzbeni társadalmi juttatásokból és az egyéb folyó transferekből (pl. biztosításból) származó jövedelmekből fedezi a lakosság, míg a természetbeni társadalmi juttatásokat a kormányzat, illetve a háztartásokat segítő nonprofit intézmények közvetlenül bocsátják a lakosság rendelkezésére. A természetbeni társadalmi juttatásokkal növelt rendelkezésre álló jövedelmet korrigált rendelkezésre álló jövedelemnek nevezzük.

4. grafikon

A háztartások fogyasztása és a korrigált rendelkezésre álló jövedelem alakulása, 2000–2007 (folyó áron)

A háztartások fogyasztása és a korrigált rendelkezésre álló jövedelem alakulása folyó áron számítva hasonló tendenciát mutatott. A két mutató közötti rés a megtakarítások alakulását mutatja. 2005-ben és 2006-ban a háztartások megtakarítása enyhén növekedett, majd 2007-re csökkent, azaz 2007-ben a háztartások rendelkezésre álló jövedelmük nagyobb részét fordították folyó szükségleteik kielégítésére, mint az előző években.

3. A háztartások fogyasztásának alakulása 2007-ben a makrostatisztikai adatok alapján

3.1. A háztartások fogyasztási kiadásának alakulása termékcsoportok szerint

A háztartások fogyasztása rendeltetés szerinti termékcsoportbontásban kerül összeállításra. A különböző termékeket és szolgáltatásokat aszerint foglaljuk azonos csoportba, hogy milyen speciális célokat szolgálnak. Ilyen célok pl. a test táplálása, védelme az időjárással szemben, a betegségek megelőzése és gyógyítása, tudás megszerzése, utazás egyik helyről a másikra stb⁴.

2. tábla

A háztartások fogyasztása termékcsoportok szerint

(folyó áron, milliárd Ft)			
COICOP-kód	2000	2006	2007
01. Élelmiszerek és alkoholmentes italok	1 420	2 167	2 349
02. Szeszes italok, dohányárúk és kábitószer	635	1 135	1 284
03. Ruházat és lábbeli	332	435	471
04. Lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyag	1 384	2 376	2 568
05. Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás	491	813	785
06. Egészségügy	244	461	483
07. Közlekedés és szállítás	1 120	2 060	2 129
08. Hírközlés	307	546	541
09. Szabadidő és kultúra	559	1 008	1 036
10. Oktatás	80	161	154
11. Vendéglátás és szálláshelyszolgáltatás	359	653	707
12. Egyéb termékek és szolgáltatások	589	1 009	1 100
Hazai fogyasztási kiadás	7 521	12 823	13 606
Idegenforgalom egyenlege	646	439	342
Rezidens háztartások fogyasztási kiadása	6 875	12 384	13 264
Természetbeni társadalmi juttatások	1 660	3 360	3 289
Háztartások fogyasztása	8 535	15 744	16 553

A háztartások fogyasztásán belül a rezidens háztartások fogyasztási kiadásának, azaz a háztartások által finanszírozott fogyasztási kiadásnak 80% körüli a súlya, míg a kormányzat és a háztartásokat segítő nonprofit intézmények által finanszírozott természetbeni társadalmi juttatásoké 20% körül mozgott 2000 és 2007 között.

⁴ A háztartások fogyasztási kiadása rendeltetés szerinti bontásának nemzetközi nómenklatúrája az Egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása, a COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose) KSH, 2000.

3. tábla

A háztartások fogyasztási kiadásának megoszlása termékcsoportok szerint

(folyó áron, %)

COICOP-kód	2000		2006	
	EU-27 ⁵	Magyarország	EU-27 ⁵	Magyarország
01. Élelmiszerek és alkoholmentes italok	13,0	18,9	12,7	16,9
02. Szeszes italok, dohányárúk és kábítószer	3,7	8,4	3,5	8,9
03. Ruházat és lábbeli	6,3	4,4	5,7	3,4
04. Lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyag	20,5	18,4	21,9	18,5
05. Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás	6,7	6,5	6,2	6,3
06. Egészségügy	3,2	3,2	3,4	3,6
07. Közlekedés és szállítás	13,9	14,9	13,6	16,1
08. Hírközlés	2,5	4,1	2,7	4,3
09. Szabadidő és kultúra	9,7	7,4	9,4	7,9
10. Oktatás	1,0	1,1	1,0	1,3
11. Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	8,7	4,8	9,0	5,1
12. Egyéb termékek és szolgáltatások	10,7	7,8	10,8	7,9
Hazai fogyasztási kiadás	100,0	100,0	100,0	100,0

A hazai fogyasztási kiadás szerkezetét tekintve megállapíthatjuk, hogy Magyarországon – akárcsak az EU-27 átlagát tekintve – a legtöbbet élelmiszerekre, lakásszolgáltatásra és közlekedésre költenek a háztartások. Míg 2000-ben az élelmiszerekre fordított kiadások voltak a legjelentősebbek, 2006-ban már a lakásszolgáltatásra fordított kiadások vették át a vezető szerepet hazánkban is, az EU-27-ben évek óta tartó jelenséghez hasonlóan. A legkevesebbet egészségügyre és oktatásra költött a lakosság, aminek legfőbb oka az állam nagymértékű újraelosztó szerepe ezen területeken, azaz a természetbeni társadalmi juttatásokként elszámolt egészségügyi és oktatási szolgáltatások nyújtása a lakosságnak. A legfigyelemreméltóbb eltérés a magyar és az EU-27 országok fogyasztási szerkezete között a szeszesitalok, dohányárúk és a vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás esetében látszik. Míg a magyarok kiadásuk 8,4, illetve 8,9%-át fordították szeszesital-, dohányáru-fogyasztásra, addig az EU-27 országainak átlaga 3,7, illetve 3,5%. Ugyanakkor a vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás esetén fordított a helyzet, míg Magyarországon az arány 4,8, illetve 5,1%, addig az EU-27 átlaga 8,7, illetve 9,0%. E jelenségnek két oka lehetséges: egyrészt valószínűleg az EU-27 országaiban inkább a vendéglátóhelyeken fogyaszt a lakosság több szeszes italt és dohányárut, mint hazánkban, másrészt az arányokat befolyásolja a kábítószeres elszámolásának gyakorlata. Magyarország a 2005. évi számítások során az EU előírásainak megfelelően bevezette az illegális tevékenységek számbavételét a nemzeti számlákban (kábitószeres és prostitúció), míg több európai országban a kísérleti számítások eredményeit még nem építették be a publikált adatokba. A kábítószeres fogyasztásának aránya a 02. Szeszes italok, dohányárúk és kábítószeresek főcsoporton belül 2000-ben 5,5%-ot, 2006-ban pedig már 9,6%-ot tett ki Magyarországon.

⁵ Forrás: Eurostat. (A kiadvány szerkesztése időpontjában még nem voltak elérhetők a 2007. évre vonatkozó adatok).

A következőkben a háztartások fogyasztási kiadásainak termékcsoportbontás szerinti volumenváltozását mutatjuk be.

4. tábla

A háztartások fogyasztásának volumenindexe termékcsoportok szerint

COICOP-kód	2005	2006	2007
	előző év azonos időszaka=100,0		
01. Élelmiszerek és alkoholmentes italok	100,4	99,9	97,5
02. Szeszes italok, dohányárúk és kábítószer	100,9	108,4	105,2
03. Ruházat és lábbeli	98,3	100,6	107,2
04. Lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyag	101,3	101,0	96,5
05. Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás	99,1	102,4	95,2
06. Egészségügy	103,7	97,6	88,0
07. Közlekedés és szállítás	106,8	105,1	101,1
08. Hírközlés	113,2	103,5	103,5
09. Szabadidő és kultúra	108,9	104,9	100,2
10. Oktatás	96,7	107,2	90,0
11. Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	103,2	102,5	100,9
12. Egyéb termékek és szolgáltatások	109,0	102,6	103,0
Hazai fogyasztási kiadás	103,5	102,7	99,4
Idegenforgalom egyenlege	x	x	x
Rezidens háztartások fogyasztási kiadása	103,4	101,9	100,7
Természetbeni társadalmi juttatások	104,6	102,1	89,2
Háztartások fogyasztása	103,6	101,9	98,2

Az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra fordított kiadások 2007-ben tovább csökkentek, a 2006-ban tapasztalt 0,1%-os visszaesést követően tavaly 2,5%-kal költöttünk kevesebbet ilyen célokra, összehasonlító árakon számítva.

Szeszes italokból, dohányárúkból ugyanakkor 5,2%-kal többet fogyasztottunk, mint 2006-ban, bár ez a növekedés elmarad a 2006. évi 8,4%-os emelkedéstől.

A ruházkodásra fordított kiadások ezzel szemben jelentősen, 7,2%-kal haladják meg a 2006. évi szintet.

A lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyag fogyasztása 3,5%-kal esett vissza 2006. évhez képest, elsősorban a villamosenergia-, gáz- és egyéb tüzelőanyag-fogyasztás jelentős csökkenése miatt.

A lakberendezésre, lakásfelszerelésre, rendszeres lakáskarbantartásra fordított kiadások összehasonlító árakon számítva 4,8%-kal csökkentek, ezen belül számottevő visszaesés figyelhető meg a háztartási gépek és egyéb háztartási eszközök fogyasztásában.

2007-ben a fogyasztási főcsoportok közül a legnagyobb csökkenés az egészségügy területén figyelhető meg. Összességében 12%-kal csökkentek a lakosság ilyen célra fordított kiadásai.

A közlekedés és szállítás területén enyhe, 1%-os bővülés látszik az előzetes adatok szerint, elsősorban a gépjárművek üzemeltetésére fordított kiadások növekedése következtében.

A hírközlésre fordított kiadások az előző évvel megegyező ütemben, 3,5%-kal emelkedtek.

A szabadidős tevékenységre és kultúrára fordított kiadások lényegében stagnáltak 2007-ben, míg az oktatásra fordított kiadások 10%-kal estek vissza.

Vendéglátásra és szálláshely-szolgáltatásra majdnem annyit költöttünk, mint egy évvel korábban, 0,9%-os bővülés figyelhető meg.

Az egyéb termékek és szolgáltatások fogyasztása 3%-kal emelkedett, ezen belül elsősorban a személyes ingóságok (pl. óra, ékszer) és az egyéb szolgáltatások (pl. ügyvéd, temetkezés, illetékek) nőttek számottevően.

Összességében a hazai fogyasztási kiadás 0,6%-kal nőtt 2007-ben. A külföldiek magyarországi fogyasztása 9,5%-kal csökkent, míg a magyarok külföldi fogyasztása 21,0%-kal nőtt. Ennek következtében a rezidens háztartások fogyasztási kiadása 0,7%-kal emelkedett az említett időszakban.

A kormányzattól és a háztartásokat segítő nonprofit intézményektől származó természetbeni társadalmi juttatások 2007-ben jelentős mértékben, 10,8%-kal csökkentek összehasonlítható áron számítva, elsősorban a kormányzat által finanszírozott egészségügyi szolgáltatások, gyógyszer-támogatások és gázár-kompenzáció visszaesése miatt.

A háztartások végső fogyasztása tehát a rezidens háztartások fogyasztási kiadásának 0,7%-os növekedése és a természetbeni társadalmi juttatások 10,8%-os csökkenése következtében 1,8%-kal esett vissza 2007-ben az előző évhez képest.

3.2. A háztartások fogyasztásának alakulása tartósság szerint

A háztartások fogyasztási kiadásait csoportosíthatjuk az elfogyasztott javak tartóssága szerint. Ennek alapján négy csoportot különböztetünk meg:

- tartós termékek
- féltartós termékek
- nem tartós termékek
- szolgáltatások

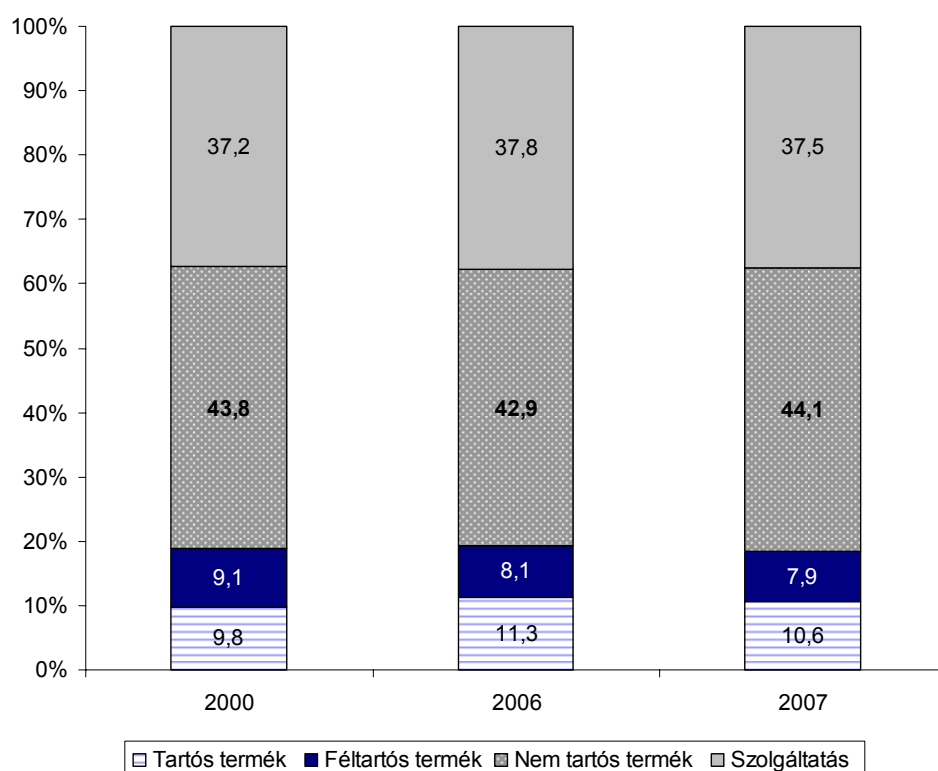
A nem tartós és tartós javak közötti megkülönböztetés azon alapul, hogy az adott termék egy évnél hosszabb megfigyelési időszak alatt egyszer vagy ismételten többször, illetve folyamatosan használható. A tartós fogyasztási cikkek, mint például a személygépkocsi, hűtőszekrény, mosógép vagy televíziókészülék viszonylag nagy értéket képviselnek. A féltartós fogyasztási cikkek abban különböznek a tartós fogyasztási cikkektől, hogy jóllehet haszná-

latuk időtartama meghaladja az egy évet, a várható élettartam jóval rövidebb a tartós fogyasztási cikkekénél, emellett az értékük is lényegesen alacsonyabb⁶.

Az 5. grafikon a hazai fogyasztási kiadás tartósság szerinti megoszlását mutatja 2000-ben, 2006-ban, valamint 2007-ben. Az adatok szerint 2000 és 2006 között a fogyasztás és a jövedelmek növekedésének időszakában a fogyasztási szerkezet elmozdult a magasabb jövedelemrugalmasságú termékek és szolgáltatások felé. Azaz a féltartós és nem tartós termékek aránya csökkent, míg a szolgáltatások és a tartós termékek aránya nőtt. 2007-ben azonban a fogyasztás bővülésének megtorpanásával az arányok némileg visszarendeződtek elsősorban a nem tartós termékek javára. 2006-hoz képest ezen termékek aránya 42,9%-ról 44,1%-ra nőtt, míg a szolgáltatások aránya 37,8%-ról 37,5%-ra, a tartós termékek aránya 11,3%-ról 10,6%-ra csökkent.

5. grafikon

A hazai fogyasztási kiadás tartósság szerinti megoszlása folyó áron, 2000-ben, 2006-ban és 2007-ben

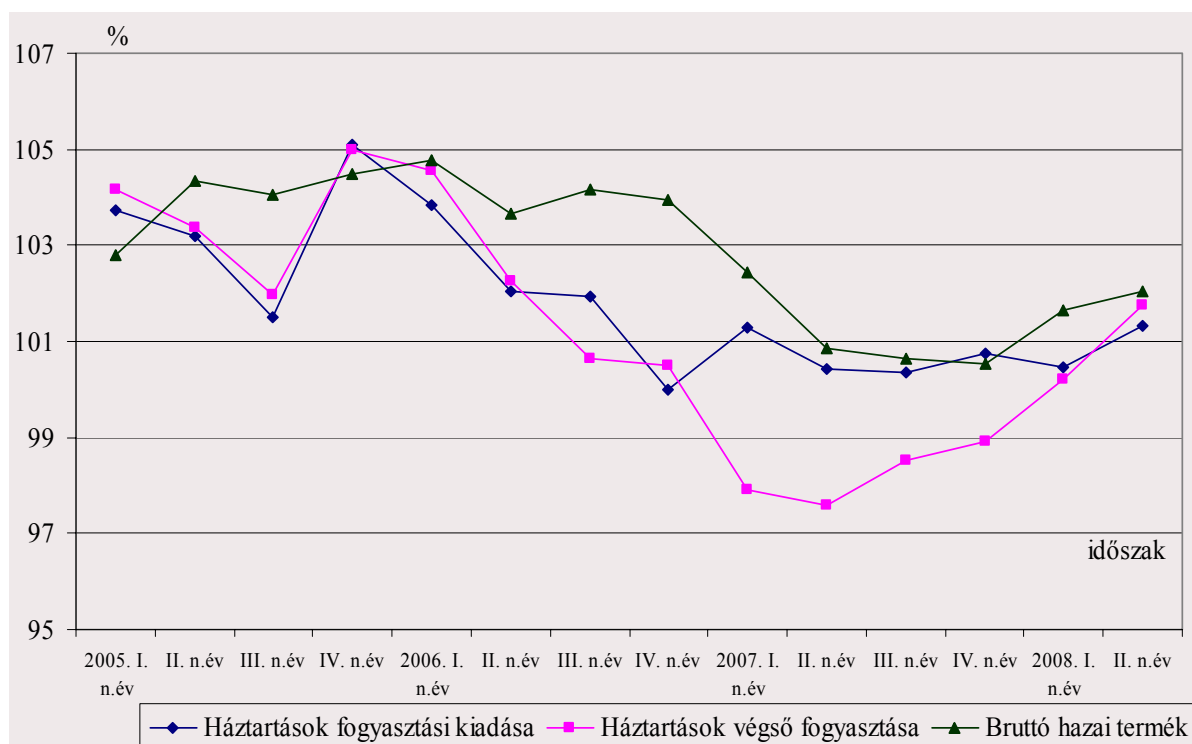
⁶ Az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása, (COICOP) KSH, 2000., 17. old.

3.3. A háztartások fogyasztásának évközi alakulása

A háztartások fogyasztásának növekedése 2006 I. negyedévéétől jelentősen elmaradt a bruttó hazai termék növekedési ütemétől. A 2007-ben mutatkozó visszaesést elsősorban a kormányzattól származó természetbeni társadalmi juttatások meredek csökkenése okozta. A háztartások fogyasztási kiadása 2006 során maradt el leginkább a bruttó hazai termék növekedésétől, majd 2007-ben és 2008 első félévében lényegében stagnált.

6. grafikon

A háztartások fogyasztása és a bruttó hazai termék volumenindexei, előző év azonos időszaka=100

II. A háztartások fogyasztásának alakulása a háztartási költségvetési felvétel alapján

1. Bevezető

A lakosság fogyasztási kiadásairól kétféle statisztikai adatforrás áll rendelkezésre: a makroszemléletű nemzeti számlarendszer háztartási szektor számlái és a mikroszemléletű, reprezentatív lakossági felvételek, a háztartási költségvetési felvételek (HKF).

A kétféle megközelítésből adódóan a nemzeti számlákban szereplő, illetve a lakossági megfigyelésből származó adatok mind a megfigyelés körében, mind tartalmában, mind a számbavétel módszerében eltérnek egymástól.

A mikroszintű lakossági kiadás önkéntes adatgyűjtésből származik, a megfigyelt háztartások saját bevallásán alapul, és csak a háztartások szintjén értelmezhető termékekre és szolgáltatásokra terjed ki:

- Megfigyelési körébe csak a magánháztartásokban élő népesség tartozik bele (intézeti háztartásban élők nem).
- Csak kiadásokat tartalmaz (folyó termelőfelhasználást nem).
- A kiadások számbavétele a háztartások oldaláról történik és nem a kibocsátókéről, pénzügyi és nem eredményszemléletű.

Ez eltérést eredményez:

- *a támogatott termékek és szolgáltatások körében*; háztartási megközelítésben a nonprofit szervezetek vagy államháztartás által vásárolt egyéni célú kiadások nem ismertek (ilyenek pl. a gyermek-, diákétkeztetés, a 65 éven felüliek utazása, a háztartási energia, a gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök stb. teljes bekerülési költsége, amelyek a juttatások, támogatások mértékéig háztartási szinten nem jelentkeznek kiadásként);
- *a hitelre vásárolható termékek körében, ezek hitelkondíciói szerint* (háztartási megközelítésben az adott évben csak a ténylegesen kifizetett összegek jelennek meg, függetlenül a vásárlás évétől, míg a makrostatisztikában az adott évi kibocsátás megvásárolt értéke teljes összeggel szerepel; ilyen hitelre vásárolható termékek jellemzően a tartós fogyasztási cikkek);
- *a makroelszámolásokban egyenlegként (nettó elv) elszámolt termékeknél* (biztosítások, szerencsejátékok), *amely a mikrostatisztikában kiadásként, vásárlásként (bruttó elv) jelentkezik* (az esetleges nyeresemény, kamat, osztalék a jövedelmi oldalon a megszerzés /és nem a jóváírás/ időpontjában realizálódik).
- A kiadások
 - döntő hányada vásárolt fogyasztás;
 - saját termelésből származó fogyasztásként csak a mezőgazdasági termelésből származó fogyasztást vettük figyelembe (háztartási, elemi szinten a saját lakásszolgáltatás nem értelmezhető, mert felborítaná a társadalmi rétegek egymáshoz viszonyított jövedelmi és fogyasztási arányát, pl. nyugdíjasok életszínvonalát felértékelné);
 - a természetbeni bérek rendkívül szűk körét öleli csak fel, az ún. „kvázi fizetési eszközként” funkcionálókat (pl. étkezési utalvány, üdülési csekk, ruházati költségek).

ségtérítés, bérlet, munkába járási költségtérítés). Elszámolási rendszeréből következően

- pl. a cégautó vagy a mobiltelefon magáncélú használata esetén a kiadások között szerepelnek az ezek használatával kapcsolatos kifizetések (üzemanyag, telefondíj), de nem szerepel az a megtakarítás, ami azáltal keletkezett, hogy ezeket a cikkeket a fogyasztónak nem kellett megvásárolnia,
- a munkáltató által biztosított lakás bérleti díja, a jóléti intézmények fenntartási költsége, a munkáltató tevékenységi körébe tartozó tevékenységekkel kapcsolatos juttatások, a munkavégzéshez szükséges oktatási, szálláshely, vendéglői étkezések stb. nem szerepelnek a mikrokiadásokban.

A mikroszintű fogyasztási kiadásokat felmérő statisztika tehát a megfigyelt termék és a szolgáltatáskör vásárolt értékösszegeiben is – a fogyasztásra megfigyeltek köre, a fogyasztás tartalma, az elszámolás eltérősége, a támogatott termékek és szolgáltatások köre, mértéke, az imputálás hiánya miatt – alacsonyabb színvonalat és más szerkezetet mutat, mint a makrostatistika.

Ezen túlmenően a lakossági felmérések reprezentatív jellegűek, és a megkérdezettek önkéntes bevallásán alapulnak. Így az adatok minősége a mintavételi és nem mintavételi hibák miatt kevésbé jó, mint a bizonylatokon alapuló teljes körű statisztikákból származók. (A számbavételi hibák közül a megtagadások magasabb iskolai végzettségűekre, vállalkozókra, fiatal háztartásokra, a nagyvárosokban élőkre koncentrálódva, bizonyos tételeknél az elhallgatások a legjellemzőbbek, a hiány mértékére azonban nincsenek érdemleges információk.) Vélelmezni lehet például, hogy az elhallgatás a „Szeszes ital, dohányárú” főcsoportot és azon kívül további olyan főcsoportokat érinti, ahol a termékek és szolgáltatások árának szóródása nagyobb. Ezen belül a drágább, jobb minőségű termékek és szolgáltatások – a nemzetközi tapasztalatokhoz hasonlóan – alulreprezentáltak a felvételben.

A tartalmi és módszertani különbségek ismeretében a tételek közti átjárhatóság biztosításával, feltételezve, hogy a lakossági felvételek módszertana és adatminősége hosszabb távon nem változik érdemlegesen, a mikrostatisztika jól segítheti a makrostatisztika egyéni vásárolt kiadásainak becslését mind éves, mind negyedéves szinten.

Az összehasonlítást segíti a COICOP (*Classification of Individual Consumption by Purpose*): a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozásának nómenklatúrája. Ez által a kétféle megközelítésű statisztika a *kiadási nemek* tartalmi osztályozásában harmonizált. (Tízes számrendszerű, négy szintű osztályozási rendszer, melyből az első két szint a nemzeti számlákban, a 3. szint a fogyasztóiárindex-számításban kötelező érvényű nemzetközi előírás, a 4. szint a lakossági felmérésekben – azok önkéntes volta miatt – ajánlott nemzetközi előírás.)

A négy szint a következő:

1. szint: 12 főcsoport (2 számjegyű kódokkal) (a nemzeti számlákban kötelező érvényű 14 főcsoport),
2. szint: 43 csoport (3 számjegyű kódokkal),
3. szint: 116 osztály (4 számjegyű kódokkal),
4. szint: 197 kategória (5 számjegyű kódokkal) A hazai háztartási költségvetési felvételek 2000-től 5. szintet 320 termék kategóriát különböztetnek meg (6 számjegyű kódokkal). Az újabb szint bevezetését a termékszintű fogyasztási elemzés szükségessége indokolta.

A fogyasztás osztályozását a „kenyér” példáján illusztráljuk.

Szint	Megnevezés	COICOP-kódszám	A kiadási cikk neve
1.	Főcsoport	01.	Élelmiszerek és alkoholmentes italok
2.	Csoport	01.1	Élelmiszerek
3.	Osztály	01.1.1	Kenyér, cereáliák
4.	Kategória	01.1.1.2	Kenyér, péksütemény, édesipari lisztesáru
5.	Alkategória	01.1.1.2.1	Kenyér

2. Az egy főre jutó évi összes fogyasztási kiadás alakulása a háztartási költségvetési felvételek alapján, 2000–2007

A kiadások színvonala és annak alakulása a lakosság egyik legfontosabb életszínvonal mutatója. Mikroszinten nagyságára hat:

- az adott évi jövedelmek mellett a múltbéli megtakarítások fogyasztásra felhasznált része, az igénybe vett hitelek és a hitelfelvételi lehetőségek változása,
- a támogatott termékek köre, illetve ennek változása, a fogyasztást segítő szociális támogatások kiterjesztése vagy szűkítése, az áfa és indirekt adók köre és mértéke, ennek változása,
- a fogyasztóár-index; az árváltozások alkalmával a termékek, szolgáltatások egymással való helyettesíthetőségének lehetősége, ezek jövedelem és árrugalmassága,
- a háztartások fogyasztási szokásainak, preferenciaskálájának módosulása stb.

A HKF adatai szerint 2007-ben az egy főre jutó éves fogyasztási kiadás 706 300 forint volt⁷, reálértéken 24%-kal haladta meg a 2000. évit. (A lakossági fogyasztást bemutató másik adatforrás, a nemzeti számlák háztartási szektorszámlái szerint a növekedés 38% volt).

Az 1990-es évek utolsó harmadától megindult életszínvonal-emelkedést 2003-ig a fogyasztási kiadások volumenének dinamikus bővülése kísérte. A lakosság részéről a korábban elhalasztott vásárlások miatt fellépő fogyasztási igényt támogatta a fogyasztást élénkítő gazdaságpolitika, a hitelfelvételi kondíciók kedvezőbbé válása. Mindezek következtében 2000–2003 között az átlagos lakossági fogyasztási kiadás reálértéken évente 6%-ot meghaladó mértékben nőtt.

A megnövekedett belső kereslet jelentős egyensúlyzavarokat okozott a gazdaságban (nőtt az import, romlott a fizetési mérleg egyensúlya stb.), ami az egyensúly helyreállítását célzó intézkedéseket eredményezett. Így 2004-től kezdődően a lakossági fogyasztás reálértéken mért növekedési üteme egyre mérséklődött. Míg 2004-ben és 2005-ben az egy főre jutó lakossági kiadások reálértéken valamivel több mint 2%-kal meghaladták az előző évi szintet, – a további megszorító intézkedések hatására – 2006-ban már csak 0,7%-kal. Volumenében az előző évi szintnél alig magasabb kiadásnövekedés 3,9%-os fogyasztóár-emelkedés mellett következett be. Az áremelkedést jelentősebb mértékben az élelmiszerek, az üzemanyag és a vezetékes gáz árának emelése, valamint az áfakulcsok 20%-os szinten való egységesítése befolyásolta. (2006 januárjában a 25%-os áfakulcs 20%-ra történő mérséklése elsősorban a tartós fogyasztási cikkek és a szolgáltatások árindexét csökkentette, a szeptemberi 15%-ról 20%-ra emelkedő áfakulcs pedig az élelmiszerek és a háztartási energia árindexét növelte.)

2007-től kezdődően az államháztartási egyensúly helyreállítására tett lépések egyre szigorodó belső keresletszűkítő intézkedésekkel jártak. Az előző évhez mérten az adó- és járulékfizetési szabályok változása miatt reálértéken csökkentek a jövedelmek, az átlagos fogyasztóár-index 8%-kal emelkedett. Az ártámogatások, -kiegészítések leépítése tovább folytatódott. (pl. új alapokra helyeződött, jövedelmi helyzettől függővé vált a gázár-kompenzáció rendszere, tarifa- és kedvezményrendszer átalakítására került sor a közlekedésben (lényegesen csökkent a kötöttpályás személyi közlekedés dotációja), módosult a gyógyszer-támogatási rendszer, bevezetésre került a vízitdíj, módosult a gépjárműadó kivetési alapja stb.). A vásárlóerő szűkülése, az ártámogatások leépítése és a magas infláció a fogyasztási kiadásokat – a HKF adatai szerint – reálértéken 2,9%-kal csökkentette. (A makrostatisztika fogyasztási kiadási adata ugyanakkor még 0,7%-os volumennövekedést mutatott ki.)

⁷ A HKF-ben felmért egy főre jutó éves kiadás 746 100 forint volt, ez azonban 5,3% erejéig a lakosság lakás-beruházásokra fordított kiadásait is tartalmazza. Miután ez nem fogyasztási, hanem felhalmozási tétel, elemzésünk további részében az e nélküli adatokat vizsgáljuk.

A HKF havi felméréséből származó adatok alapján az egy főre jutó fogyasztási kiadás 2008 első félévében az előző év azonos időszakához képest reálértéken stagnált.

3. Az egy főre jutó évi fogyasztási kiadás termékcsoportonkénti alakulása a háztartási költségvetési felvételek alapján, 2000–2007

A háztartásban fogyasztott „*élelmiszerekre és alkoholmentes italokra*” fordított kiadás (01-es főcsoport) – 2001–2002 kivételével – reálértéken folyamatosan csökkent. A 7 év alatti 4,2%-os volumencsökkenés az élelmiszer-fogyasztási kiadás volumenének 8,4%-os visszaeséséből és a gyorsan bővülő alkoholmentes italfogyasztás volumenének 38,1%-os emelkedéséből adódott. Így a háztartásban fogyasztott élelmiszerek és alkoholmentes italok folyó áras kiadásának összkiadáson belüli hányada – késleltetve követve az életszínvonal alakulásában bekövetkező változást – 2005-ig folyamatosan csökkent (2000. évi 29,1%-ról 22,6%-ra), 2006-ban, de jelentősebben 2007-ben emelkedett (2007-ben 23,7%). Az utolsó években a megnövelt folyó áras kiadási többlet csak a főcsoport kiadása reálértékvesztés mértékének mérséklésére volt elegendő. 2007-ben összehasonlító áron 3,3%-kal kevesebbet költött a lakosság háztartásban fogyasztott élelmiszerekre és alkoholmentes italokra, mint 2006-ban. (Bővebben lásd az élelmiszer-fogyasztási kiadások alakulása c. részben.)

2007-ben összességében némi volumencsökkenés mutatható ki a – legrosszabb válaszáadású –, „*szeszesital, dohányárúk*” főcsoportban 2000-hez viszonyítva. A tendencia azonban e főcsoporton belül is hasonló a makrofogyasztási kiadásokban bemutatotthoz, mely szerint a dohányárúkra fordított kiadások volumene kb. 20%-kal visszaesett, míg az otthoni szeszesital-fogyasztás volumene 13%-os emelkedést mutatott. Folyó áras részarányuk az összes fogyasztási kiadás 3,3%-át érte el 2007-ben.

„*Ruházkodásra és lábbeli*”-re folyó áron 35, összehasonlító áron 14%-kal fordított többlet a lakosság 2007-ben, mint 2000-ben (e csoport árindexe mindössze 18%-kal nőtt 7 év alatt.) A 2007-es reáljövedelem-csökkenés azonban a ruházkodási cikkekre fordított kiadások visszafogását jelentette, 2007-ben az előző évhez mérten reálértéken 10,6%-os visszaesés tapasztalható, (a lábbeli vásárlás volumene csak némileg csökkent). Ruházkodásra és lábbelire 2000-ben még kiadásai 5,8%-át, 2007-ben 4,3%-át fordította a lakosság.

A „*lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok*” (04-es) főcsoportra fordított kiadás összehasonlító áron 2007-ben 17%-kal haladta meg a 2000. évit. A volumennövekedés 2006-ig folyamatos volt, 2007-ben az előző évhez mérten 3,3%-os csökkenés következett be. A lakhatással kapcsolatos összehasonlító áras kiadások jelentős emelkedését – főképpen 2004-ig – a már a kilencvenes években elkezdődött települési szintű infrastrukturális fejlesztések miatti többletszükségletek indokolták. (Pl. a vezetékes gázzal ellátott lakások aránya az 1990. évi 40%-ról 2004-re 69%-ra emelkedett, a közcsatornával való ellátottság 44%-ról 63,4%-ra nőtt.). Ebbe az irányba hatott a lakások felszereltségi, ellátottsági mutatóinak javulása is. (Pl. az automata mosógép-ellátottság a 2000. évi 49%-ról 2007-re 86%-ra, a személyiszámítógép-ellátottság 14-ről 53%-ra nőtt, amelyek a víz- és villamosenergia-fogyasztást növelték.) A 2007. évi összehasonlító áras kiadás-csökkenést főképpen a háztartási energiafogyasztás volumenének 7,5%-os visszaesése okozta. A csökkenésben szerepe volt a kedvező időjárási viszonyoknak (összességében 0,5 milliárd m³-rel esett vissza a lakossági földgázfogyasztás), de valószínűleg hatott rá a földgáz támogatási rendszer

radikális átalakítása is. (A korábban minden háztartási gázfogyasztót megillető támogatást a jövedelmi helyzettől függő kompenzáció váltotta fel.)

Miután a vizsgált időszak alatt a „lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok” főcsoport bővülő lakossági szükségleti igénye a háztartási energia ártámogatási és dotációs rendszerének leépítése miatt permanens és jelentős áremelkedések mellett ment végbe (2007/2000-es árindex 179,2%, az átlagos árindex 149,1%), így a főcsoport folyó áras összes kiadáson belüli részaránya – a 2001–2002. év kivételével – folyamatosan emelkedett, a 2000. évi 18,5%-ról 2007-ben 21%-ra nőtt. (Ez a részarány a HKF adatai szerint 2007-ben mindössze 2,7 százalékponttal maradt el az „élelmiszer és alkoholmentes italok” főcsoportétól; 2000-ben még több mint 10 százalékpont volt az eltérés.) A nemzeti számlák háztartási szektor számláiban a főcsoport összes fogyasztási kiadáson belüli részaránya – a saját lakásszolgáltatás figyelembevétele miatt – már legnagyobbá vált, megelőzve így az élelmiszer és alkoholmentes italok főcsoportot.) Az előző módszertani részben kifejtett makro-mikro fogyasztási számbavételi eltérések e főcsoportban több oldalról is megmutatkoznak, s az összehasonlítást nehezítik.⁸

A „Lakberendezés, lakásfelszerelés, rendszeres lakáskarbantartás” (05-ös) főcsoport 2000–2007 közötti 31,2%-os volumennövekedése mindössze 9,9%-os áremelkedés mellett következett be. (Ennél nagyobb mértékben, 39%-kal, emelkedett a bútorok, szőnyegek, egyéb nagyértékű lakásberendezési és -felszereltségi cikkek vásárlásának volumene, gyakorlatilag a vizsgált időszak alatt változatlan árak mellett.) A főcsoporton belül kiemelkedő fogyasztási dinamikát 2003–2004 körüli években – az életszínvonal lakossági részről jelentősnek tekintett és hosszan tartónak vélt javulása – éveiben figyelhettünk meg. E termékek rendkívüli jövedelemrugalmasságát jelzi az is, hogy árak változása nélkül is egyik évről a másikra a jelentősebb kiadási volumenemelkedés nagymértékű csökkenésbe, azaz a vásárlások jelentős részének elhalasztásába csaphat át. Ez történt 2006-ról 2007-re, az éves volumenváltozás bizonyos termékcsoporthoz 7–15%-os visszaesést jelezett.

A makrostatisztikai adatok e főcsoportnál nagyobb mértékű volumenemelkedést jeleztek, mint a mikroadatok. A különbség – a lakossági felmérésből származó adathiányoktól függetlenül – a nagyértékű tartós javakra fordított kiadásoknak a kétféle fogyasztásstatisztikában teljesen eltérő számbavételi módszeréből adódik.⁹

A főcsoport folyó áras összes fogyasztási kiadáson belüli részaránya a vizsgált években 4–5% körüli volt.

Egészségüggyel kapcsolatos termékekre és szolgáltatásokra (06-os főcsoport) fordított kiadások összehasonlító áron 2000–2007 között 18,1%-kal, ezen belül a gyógyszerekre fordí-

⁸ A HKF-felmérés adataiban kiadásként nem jelennek meg a háztartási energiára kapott támogatások. Nemcsak abban a vetületben hiányoznak, hogy a

- háztartásonként fajlagosan kevesebb mennyiséget fogyasztók és jövedelmi helyzetüket tekintve rászorulóak a tényleges bekerülési árnál kevesebbet fizetnek, hanem abban is, hogy
- a háztartásienergia-fogyasztásukat kifizetni nem tudók helyett esetleg az önkormányzatok, más szervezetek térítik meg a költségeket. (Lakásfenntartási támogatásban 2007-ben kb. 460 ezer személy részesült, csaknem 23 milliárd forint értékben.)

A gázfogyasztáson belül a legtöbbet fogyasztó háztartások a HKF adataiból hiányoznak, hiszen ezek nagytöbbsége vélhetően a „kisvállalkozók” közül kerül ki, vállalkozásaik háztartásienergia-költsége a mikrostatisztikában nem lakossági fogyasztási kiadás.

Ugyancsak nem tartalmazza a HKF a *saját lakások imputált lakbérét*, amely a makrofogyasztási statisztikában e főcsoport kiadásainak 54%-át teszi ki.

⁹ A mikrostatisztika az adott évi tényleges kiadásokat, a makrostatisztika a megvásárolt fogyasztási javak és szolgáltatások teljes értékét veszi számba. Ezek nemcsak a fogyasztási kiadások nagyságát, hanem a hitelkondíciók változásától függően a dinamikát is befolyásolják. (E megállapítás vonatkozik a 07-es, Közlekedési és szállítási, a 09-es Pihenés és kultúra főcsoportokra is, de érinti a 06-os Egészségügyi főcsoportot is.)

tottak 37,7%-kal emelkedtek. A gyógyszerkiadások dinamikus emelkedése a gyógyszerártámogatások fokozatos csökkentésével, leépítésével függ össze. (Bár a lakosság előregedési folyamatából következően valószínűleg mennyiségileg is több gyógyszer kerül fogyasztásra, a szükséglet diktálta volumennövekedés a folyó áron mért gyógyszerkiadás 2,5-szörös növekedésével, 181,3%-os gyógyszerárindex mellett ment végbe.) A gyógyszerkiadás volumene 2007-ben 0,9%-kal emelkedett 2006-hoz képest, melyben szerepet játszhatott a közgyógyellátásra és egyéb térítésekre való jogosultsági feltételek 2006. július 1-jétől életbe lépett szigorítása. A 2007-ben bevezetésre került – és azóta eltörölt – vizitdíj következtében a háztartások 83%-a fizetett járóbeteg-ellátási szolgáltatást a 2006. évi 13%-kal szemben. Az egészségügyi szolgáltatásokra kifizetett összeg azonban folyó áron mindössze 6%-kal emelkedett. A lakosság a vizitdíjra kifizetendő összegeket más egészségügyi kiadások rovására teljesítette (pl. a bevallott hálapénz összege 6/10-ére csökkent.)

Az egészségügyre fordított kiadások folyó áron mért összes kiadáson belüli hányada 2007-ben 4,4%-ra nőtt, amely némi részarány növekedést jelentett a korábbi évek 4% körüli szintjéhez képest.

A „Közlekedés, és szállítási” (07-es) főcsoportra összehasonlító áron számolva 68%-kal, ezen belül járművásárlásra több mint kétszeresét költötte a lakosság 2007-ben, mint 2000-ben. A járművásárlásra fordított kiadások 2003-ig, majd 2005-ben kiugróan magasak voltak, ez a dinamika 2006–2007-ben a jövedelmek reálértékének mérséklődésével, illetve csökkenésével párhuzamosan megtört. A gépkocsivásárlást elősegítette áraik változatlan szinten maradása a vizsgált években, illetve a hitelfelvételi, lízingelési lehetőségek egyre kedvezőbbé válása. A megnövekedett gépkocsiállomány (a 2000. évi 100 háztartásra jutó 39 db-bal szemben 2007-ben 56 db volt) megnövelte a járműfenntartással kapcsolatos kiadásokat, ezek összehasonlító áron 58%-kal emelkedtek. Az e főcsoportba tartozó közlekedési és szállítási szolgáltatásokra fordított kiadások összehasonlító áron szintén jelentősen, csaknem 50%-kal emelkedtek, e volumennövekedés 2/3-a azonban 2001-ben realizálódott. Azóta a közlekedési és szállítási szolgáltatások ártámogatásainak, dotációinak leépítése folyamatosan, az egyes közlekedési formák között évente váltakozva történik. 2007-ben a vasúti személyszállítást érintő árkiegyenlítés az előző évhez képest 41,5%-os áremelkedéssel valósult meg. Így 2002–2007 között a közlekedési szállítási szolgáltatásokra fordított kiadások volumene éves átlagban kb. 2%-kal nőtt.

E kiadási főcsoport folyó áron számított összes fogyasztási kiadáson belüli részaránya 2005-ig folyamatosan emelkedve 14,1%-ra nőtt, majd csökkenve 2007-ben 12,5%-ot tett ki.

A vizsgált időszak sikerfőcsoportja a „hírközlés”. A hírközlésre fordított kiadások összehasonlító áron 2007-ben 2000-hez képest 2,3-szeresükre emelkedtek, ennél nagyobb mértékű volt a telefon és egyéb hírközlési szolgáltatási kiadások volumennövekedése, viszont 4/10-ére estek vissza a postai szolgáltatások. Ez utóbbi visszaszorulásában nemcsak a mobiltelefon és internet elterjedése, hanem a postai szolgáltatások fogyasztói árának több mint kétszeresére emelkedése is közrejátszott. A mobiltelefonnal való ellátottság 2000-től 2007-re 6-szorosára emelkedett (2007-ben 100 háztartásra 166 mobiltelefon jutott, másképpen megfogalmazva 4 lakosból 3-nak van mobiltelefonja). A háztartások 82%-a rendelkezik mobiltelefonnal, ami azt jelenti, hogy csak a nagyon idős emberek háztartásaiból hiányzik. Az expanziót elősegítette az árverseny, ma már felébe sem kerülnek ezek a készülékek, mint 2000-ben. Ugyanakkor a vezetékes telefonnal való ellátottság 61% körüli szinten stabilizálódni látszik. E főcsoportba tartozik az internet-előfizetés is, mely típusú kiadása 2007-ben a háztartások 28,4%-ának volt.

A főcsoport folyó áras összes kiadáson belüli részaránya 2006-ig lendületesen, folyamatosan emelkedett, 2007-ben némi csökkenéssel 6,8%-ot tett ki.

A „Szabadidő és kultúra” (09-es) főcsoportra fordított kiadások 2007-ben 53,6%-kal haladták meg a 2000. évi szintet (összehasonlításonként áron számítva). Ennél nagyobb kiadási volumenemelkedés egyrészt az audiovizuális, fotóoptikai és információfeldolgozó berendezések vásárlása terén (169,1%), másrészt a szervezett utazások (244,7%) esetében mutatkozott. A legdinamikusabb költségek 2003-ban és az aköri években, vagyis az életszínvonal emelkedésének éveiben volt a jellemző, de a kiadási expanzió 2006-ig folytatódott, 2007-ben viszont 3,5%-os kiadási volumencsökkenés történt. (A lakosság jelentős részénél a szabadon elköltethető jövedelmek jelentős részét a nagymértékű élelmiszer és háztartási energia stb. fogyasztóiár-emelése felemésztette.) E főcsoporton belül legkevésbé (6%-kal) az „újság, könyv, papír” alcsoport kiadási volumene emelkedett, ami összefügg az előbb említett egyéb kommunikációs eszközök (telefon, internet stb.) elterjedésével, így a papír alapú információközlés kiváltásával.

A főcsoport folyó áras összes fogyasztási kiadáson belüli részaránya a 2003–2006. évekbeni 8,3–8,5% körüli szintről 2007-ben 7,8%-ra mérséklődött.

Összességében az „oktatásra” (10-es főcsoport) fordított kiadások összehasonlításonként áron 2007-ben több mint 2-szeresét tették ki a 2000. évinek. Ennek döntő hányada a felsőoktatás finanszírozási rendszerének átalakításából adódó lakosságra áthárított kiadások emelkedéséből származott. (2007-ben 3,5-ször többet kellett e célra fordítani összehasonlításonként áron, mint 2000-ben.) A nem besorolható szintű oktatásra (pl. nyelvtanfolyamokra) fordított kiadások volumene a vizsgált évek alatt 79%-kal, 2007-ben 2006-hoz képest 6,4%-kal emelkedett¹⁰. A főcsoport folyó áras összes kiadáson belüli részaránya 2003-tól 0,8–0,9%-ban stabilizálódott.

A „Vendéglátás és szálláshely szolgáltatás” (11-es) főcsoport kiadási volumenének növekedése 2000–2007 között 19%-os volt, amely 82%-os infláció mellett valósult meg. A főcsoporton belül különösen a vendéglátásra fordított kiadások emelkedtek dinamikusán. Ez összefüggött a lakosság étkezési szokásainak megváltozásával, melyet az olcsó vendéglátóhelyek, gyorsétkezdék elterjedése tett lehetővé.

A főcsoport folyó áras összes fogyasztáson belüli részaránya a vizsgált évek alatt 3,4–3,5% körüli volt.

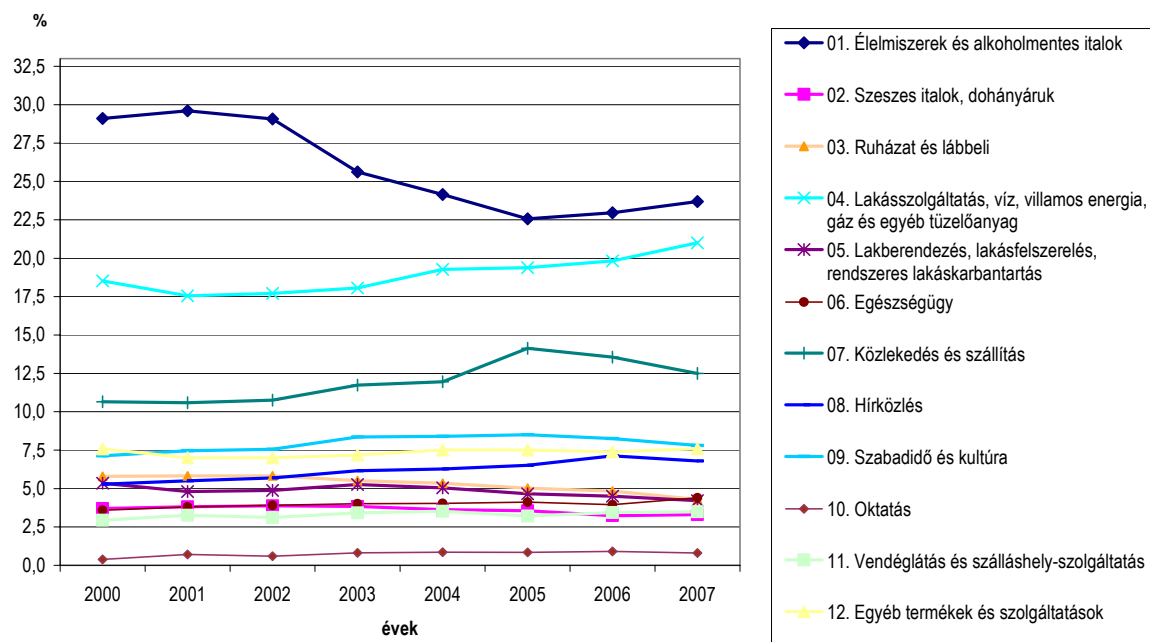
„Egyéb termékek és szolgáltatások” (12-es) főcsoportra a háztartások – változatlan áron – 1/3-dal fordítottak többet 2007-ben, mint 2000-ben. E rendkívül heterogén csoport kiadásainak volumennövekedése a 2003–2004-es években volt a legmagasabb a „biztosítási és egyéb pénzügyi szolgáltatási” kiadások emelkedése miatt. (Ezekben az években volt a legmagasabb a nagyértékű tartós fogyasztási cikkek, gépkocsi vásárlása, amelyek jelentős hitelügyletekkel is együtt jártak) A főcsoport összehasonlításonként áras kiadásai azonban az ezután következő években is emelkedtek, így pl. 2007-ben 2006-hoz képest 3%-kal. E növekedésben viszont a „testápolási kiadások”-ra fordítottak játszották a meghatározó szerepet.

A főcsoport folyó áras összes kiadáson belüli részaránya 7,5% körüli volt az elmúlt években.

¹⁰ A COICOP-nómenklátúra a nem besorolható szintű oktatások jelentős részét nem itt, hanem a megfelelő rendeltetési csoportokban tartja nyilván, így e főcsoport nem fedi le az oktatási kiadások egészét. Pl. a gépkocsi-vezetői tanfolyam a „közlekedési és szállítási”, a sportedzés vagy zenetanulás a „szabadidő és kulturális” főcsoportokba tartozik.

8. grafikon

**Az egy főre jutó éves fogyasztási kiadás szerkezete rendeltetés szerinti főcsoportokban,%,
2000-2007**

4. A fogyasztási kiadások két legnagyobb tételéről részletesen

4.1. Az élelmiszer-fogyasztási kiadás alakulása

A háztartások kiadásainak legjelentősebb tételét napjainkban is az élelmiszer-fogyasztásra fordítottak jelentik. Nagyságának megismerését azonban megnehezíti, hogy az egyéni fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása (COICOP) csak a háztartásban elfogyasztott élelmiszerek kiadásait kezeli elkülönítve, míg a házon kívüli étkezések forintösszegei a tevékenység jellege szerinti csoportokban az igénybe vett más termékekkel és szolgáltatásokkal együtt kerülnek számbavételre¹¹. Ez utóbbiak igénybevételének változása önmagában is visszahat a háztartásban fogyasztott élelmiszer-kiadások alakulására, miközben önmagában az élelmiszercsoporton belül is jelentős szerkezeti változások történnek. Ezeket a vizsgált időszak alatti életmódbeli és fogyasztási szokásokban bekövetkezett változásokat mutatjuk be részletesebben az „élelmiszer és alkoholmentes italok” és a „vendéglátás és szálláshely szolgáltatás” főcsoportok élelmiszerek, illetve vendéglátás csoportjain keresztül.

2007-ben a lakosság *egy főre jutó háztartásban fogyasztott élelmiszer-kiadása* – a HKF adatai szerint – 152 800 forint volt, amely a 2000. évihez mérten 8,4%-os volumen-csökkenést jelentett. A vizsgált időszak első éveiben a háztartásban fogyasztott élelmiszer-kiadás volumene nőtt, majd 2003-tól napjainkig tartó folyamatos csökkenés következett. 2005-ig a kiadások volumencsökkenése az átlagos árindexnél alacsonyabb élelmiszerár-index mellett következett be, 2006–2007-ben viszont az átlagos áremelkedés mértékét lényegesen meghaladta az élelmiszerárak növekedése¹². Ennek következtében a korábbi években megszo-

kott 2% körüli élelmiszer-kiadási volumencsökkenés 2007-ben az előző évhez mérten 4,1%-ra nőtt.

A háztartásban fogyasztott élelmiszerekre fordított kiadások volumenének permanens csökkenése összefügg mind az életmódbeli változásokkal, mind az árak kiadásokat befolyásoló szerepével. A vizsgált időszak eleji életszínvonal-, jövedelememelkedés lehetővé tette az önellátó élelmiszertermelés feladását. Erre ösztönzött az előállítási költségek (permetszerek, műtrágyák, kézi szerszámok stb.) emelkedése is. Így 2003-tól folyamatosan és radikálisan visszaesett a *saját termelésű fogyasztás*, 2007-ben volumene alig haladta meg a 2000. évi felét, részaránya pedig a háztartásban fogyasztott élelmiszer-kiadáson belül az időszak eleji 21%-ról 12%-ra csökkent.

Mindezen időszak alatt a háztartásban fogyasztott *vásárolt élelmiszerek* volumene 2%-kal emelkedett. A növekedés azonban csak az évtized első harmadára volt jellemző, majd a 2004-

¹¹ Pl. a szervezett utazás, nyaralás során élelmiszerekre fordítottak a „szervezett utazás” (09-es főcsoport), a bölcsődei ellátásért vagy a szociális ellátó hálózatán keresztül – főképpen időseket érintő – étkezéseket, élelmiszereket is magában foglaló juttatások a „szociális ellátás” (12-es főcsoport), a fizetett kórházi ápolás étkezési költségei a „kórházi szolgáltatás” (06-os főcsoport) sorokon az egyéb szolgáltatásoktól nem elkülöníthető módon kerülnek figyelembe vételre. A hagyományosan házon kívüli étkezésként kezelt „vendéglátás” (11-es főcsoport) viszont az étkezési költségek mellett tartalmazza a szeszes ital és az alkoholmentes ital fogyasztásának költségeit is.

¹² A 2006. évi általános forgalmi adó egységesítés és az ettől független bizonyos termékekre kiterjedő áremelkedés az élelmiszerár-indexet az előző évhez képest 109,2%-ra emelte, az átlagos árindex 103,9% volt. 2007-ben pedig az egyre gyorsuló ütemben növekvő világpiaci élelmiszerárak mellett a termelői és külkereskedelmi árak emelkedése is jelentős mértékben növelte az élelmiszerek fogyasztói árát. Így az élelmiszerek fogyasztóiár-indexe 112,8% volt, miközben az általános áremelkedés indexe 108%-ot ért el.

2006 közötti évi 1–2%-os volumencsökkenést 2007-ben 3,7%-os visszaesés váltotta fel. A 2007. évi nagyobb mérvű csökkenés oka az élelmiszerárak korábbi jóval meghaladó nagyságú emelkedése (12,8%) az egyébként is magas általános infláció mellett (8,0%). (A 2006. évi élelmiszerárak emelkedésének gazdaságpolitikai eszközökkel felerősített hatása (szeptemberi 15%-os áfakulcs alá tartozó élelmiszertermékek adókulcsának 20%-ra való felemelése) teljes egészében a 2007. évi élelmiszerárakban érvényesült, amelyhez mind a termelői árak rendezése, mind az emelkedő világpiaci árak begyűrzése miatti komoly élelmiszerár-drágulás járult.)

2006-ig az élelmiszerek viszonylag alacsony ütemű árnövekedése hozzásegítette a lakosságot az étkezési és alkoholmentes italfogyasztási szokásai megváltozásához. Ez egyrészt megnyilvánult a háztartásban fogyasztott élelmiszerek termszerkezetének változásában, az alkoholmentes italfogyasztás gyors felfutásában, másrészt a házon kívüli étkezések elterjedésében.

5. tábla

A háztartásban fogyasztott havi egy főre jutó élelmiszer-mennyiségek a HKF negyedéves adatai alapján, 2007–2008. I. félév

Megnevezés	2007.				2008.	
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
	negyedév					
Hús, hal és készítményeik, kg	4,7	4,7	4,8	5,1	4,7	4,6
Tojás, db	12,3	13,0	12,8	12,0	12,7	11,9
Tej, l	4,7	4,8	5,0	4,6	4,6	4,6
Sajt és egyéb tejtermék, kg	1,4	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5
Zsiradékok, kg	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3
Kenyér, kg	3,7	3,8	3,9	3,9	3,7	3,7
Péksütemény és egyéb cereáliák, kg	3,5	3,4	3,6	3,5	3,5	3,4
Cereáliák összesen, kg	7,2	7,2	7,5	7,4	7,2	7,1
Cukor, kg	0,9	1,1	1,3	1,2	1,0	1,1
Burgonya, kg	2,7	2,3	3,1	3,5	2,7	2,4
Friss zöldség, kg	2,4	3,9	5,4	3,0	2,3	4,0
Tartósított zöldség, kg	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Friss és tartósított zöldség, kg	2,6	4,1	5,6	3,2	2,6	4,1
Friss gyümölcs, kg	3,0	2,9	5,4	2,9	2,6	2,8
Tartósított gyümölcs, kg	1,6	1,7	1,6	1,6	1,7	1,6
Friss és tartósított gyümölcs, kg	4,6	4,6	7,0	4,5	4,4	4,4

A háztartásban fogyasztott élelmiszerek termszerkezetének módosulását legszembetűnőbben a *naturáliákban* kifejezett értékek jelzik. Az egészségesebb táplálkozás felé való elmozdulást mutatja pl. az egy főre jutó évi margarin, az étolajfogyasztás mennyiségének jelentősebb növekedése, s a vaj és az egyéb állati eredetű zsiradékok fogyasztásának visszaesése. A cukor- és cereália-fogyasztás csökkenése szintén kedvező tendencia (ez utóbbin belül a termszerkezet a táplálkozásélettaniilag korszerűbb termékek fogyasztásának növekedését jelzi.) A fejenkénti húsfogyasztás mennyisége összességében stagnált a vizsgált évek alatt, ezen belül a sertés- és baromfihús elfogyasztott mennyisége 4–6%-kal csökkent (a házon kívüli étkezések bővülésének egyik következményeként), a továbbfeldolgozott húsipari termékek, húskészítmények, belsőségek fogyasztása viszont jelentősen emelkedett. Táplálkozásélettaniilag kedvezőtlen tendencia viszont a továbbra is rendkívül alacsony és egyre csökkenő tej- (2007-ben 57 liter/fő/év) és halfogyasztás (az évenkénti fejenként 2,6 kg

halfogyasztásunk a táplálkozási kultúránkra vezethető vissza). Zöldség- és gyümölcsfogyasztásunk szintén továbbra is alacsonynak nevezhető.

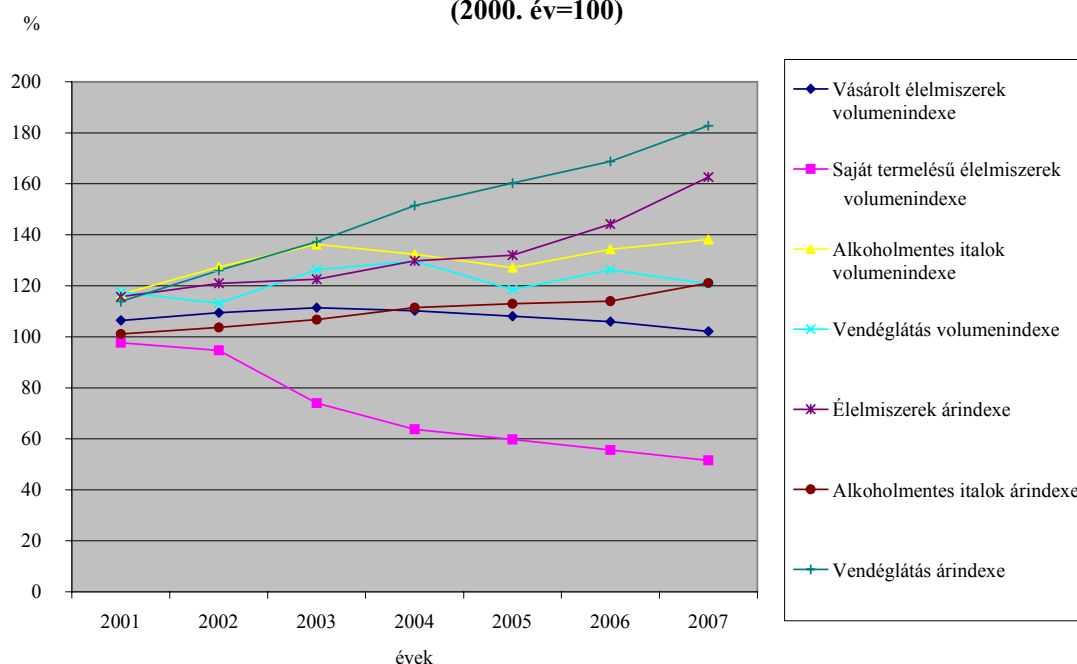
A háztartásban fogyasztott üdítőkre, ásványvízre, energiatalokra, teára stb. fordított 14,6 ezer forintos fejenkénti 2007. évi kiadás 2000-hez képest 38,2%-os volumennövekedést jelentett, 2006-hoz képest az emelkedés 2,8%-os volt. Fogyasztásuk bővülését, elterjedésüket mind a kínálat, a választék állandó bővülése, mind kedvező áraik segítik (árindexük 2007-ben 2000. évi bázison 121,1% volt).

A háztartásban fogyasztott alkoholmentes italok közül az ásványvízfogyasztás 2007-ben 2004-hez képest másfélszeresére nőtt (fejenkénti 59 literes éves mennyisége több mint a tejé). A háztartásokban ezen kívül fejenként 32 liter szénsavas üdítőital és 15 liter gyümölcs- és zöldséglé fogyott a HKF adatai szerint 2007-ben.

A „vendéglátásra”¹³, azaz a házon kívüli étkezésekre és italfogyasztásra egy főre 2007-ben 22 500 forint jutott, amely reálértéken 21%-kal haladta meg a 2000. évi szintet. Ezen belül is a kereskedelmi vendéglátásra fordított kiadások volumene – az olcsó éttermek, gyorsétkezdék elterjedése következtében – emelkedett, miközben a folyamatosan dráguló munkahelyi és diákétkeztetésre fordított kiadások volumenindexe csökkent. A 2007. évi életszínvonal-csökkenés e csoportban is éreztette hatását, 2007-ben az előző évhez mérten a házon kívüli étkezésekre fordított kiadások reálértéken 4,4%-kal estek vissza, annak ellenére, hogy az áremelkedés „csak” 8,3%-os volt.

9. grafikon

**A háztartásban fogyasztott élelmiszerek (vásárolt és saját termelés),
alkoholmentes italok és a vendéglátás volumen- és árindexe, %, 2001–2007
(2000. év=100)**

¹³A vendéglátás főcsoport mikro- és makrostatisztikai adatai között lévő jelentős különbség nemcsak a szeszesital-fogyasztás nagymérvű letagadásából és a magasabb jövedelműek házon kívüli étkezéseinek kisebb előfordulási gyakoriságából adódik, hanem abból is, hogy a HKF-ben nem kerülnek számbavételre a vállalkozók „üzleti ebédjeinek költségei”, s a hazánkba látogató külföldiek e célra fordított kiadásai sem. (A makrostatisztika elvileg ez utóbbiakat a kiadási adatokból megbecsüli, az élelmiszer-fogyasztás termékmérlegeiből, azaz a mennyiségi adatokból azonban nem.)

Az évközi adatok alapján úgy tűnik, hogy 2008 első félévében tovább folytatódik az élelmiszer-fogyasztáson belül a háztartásban fogyasztott kiadások volumencsökkenése, de emelkedni látszik a házon kívüli étkezésekre fordított kiadások előző évhez képesti volumene. Ezt támasztja alá az élelmiszerárak átlagos árindexet meghaladó jelentős növekedése is (az élelmiszerek árindexe 2008 I. félévében 2007 I. félévéhez képest 114,4, a vendéglátásé 107,5, átlagos árindex 106,9% volt).

4.2. A lakásfenntartási kiadások alakulása

A „lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok”-ra vonatkozó, azaz közismertebb nevén a lakásfenntartási kiadások az elmúlt években folyamatosan és jelentős mértékben növekedtek. E célra 2007-ben több mint kétszer annyit költött a lakosság, mint 2000-ben. A fejenkénti évi 148,6 ezer (a háztartás egészét tekintve 348,5 ezer) forintos kiadás, az összes fogyasztási kiadás 21%-át tette ki 2007-ben. Ez a részarány megközelítette a háztartások legnagyobb kiadási tételét, az élelmiszer-fogyasztást jellemzőt. (A 2000. évi 10 százalékpontos különbség 2007-re 2,7 százalékpontra mérséklődött.) A részarány növekedésében – az előző részben már említett infrastrukturális fejlesztések, jobb lakásfelszereltségi ellátottság mellett, melyek volumenében is több kiadást indukáltak – a víz- és egyéb szolgáltatások és a háztartási energiának a többi főcsoportét meghaladó mértékű áremelése játszott meghatározó szerepet.¹⁴ E csoportok esetében a fogyasztás rövid távon eléggé rugalmatlan, nagyságuk alakulására hatással van az árszínvonal, a lakossági támogatások nagysága, valamint az életmódkülönbségek, de az adott évi időjárás is.

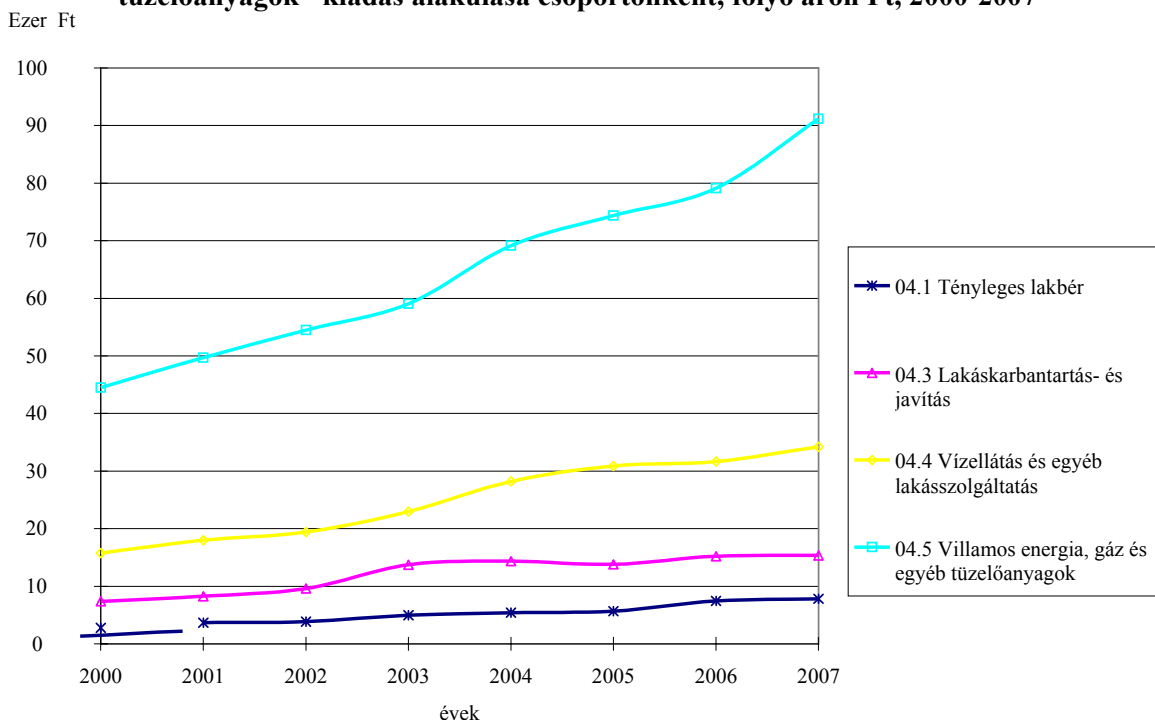
A „lakásszolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok” főcsoport vásárlási kiadásainak volumennövekedése 2006-ig folyamatos volt, amely így 21%-kal meghaladta a 2000. évit, 2007-ben az előző évhez képest 3,3%-kal visszaesett. A csökkenés ennél kisebb mértékű volt a „tényleges lakbér” (imputált lakbér a HKF adataiban nem szerepel) és a „víz és egyéb szolgáltatások” csoportban. 6%-os volumencsökkenés volt regisztrálható – e főcsoporton belül az egyedül halaszthatónak ítéltető – „lakáskarbantartás-, szolgáltatás” csoportban és 7,5%-os a „villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok” csoportban. Ez utóbbira, vagyis a háztartási energiára fordított éves kiadás 2007-ben egy főre vetítve 91, egy háztartásra számítva 237 ezer forint volt. Ez a főcsoport kiadásainak több mint 6/10-ét tette ki, az összes fogyasztási kiadás 13%-át jelentette.

Az energiafelhasználás az elmúlt években jelentős átalakuláson ment keresztül. Jellemzője ennek a hagyományos energiahordozók folyamatos csökkenése a vezetékes gáz és az elektromos energia javára. Az infrastruktúra fejlesztésének következtében a vezetékes gázzal ellátott lakások aránya 2007-re 76%-ra emelkedett.

¹⁴ A vizsgált évek alatt e főcsoport árindexe 79,2 százalékkal emelkedett, ennél alacsonyabb ütemű árnövekedés a lakáskarbantartással kapcsolatos kiadásoknál és az imputált lakbérnél volt. (Ez utóbbi a HKF-ben nem szerepel). A víz és egyéb szolgáltatások árindexe 2007-ben 2000-hez képest 191,6, a háztartási energia 200,1, a tényleges lakbér 181,1% volt.

10. grafikon

Az egy főre jutó éves "lakásslolgáltatás, víz, villamos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok" kiadás alakulása csoportonként, folyó áron Ft, 2000-2007

A szerkezetátalakulást az ártámogatások, dotációk leépítése miatt jelentős ármozgás kísérte. 2000 és 2007 között a háztartási energiakiadások árindexe évről évre meghaladta az átlagos árváltozást, ezen belül azonban az egyes energiahordozóké eltérően alakult.

2007-ben az előző évhez képest legkevésbé a villamos energia és a szilárd tüzelőanyagok árindexe emelkedett (14,5, illetve 15,9%-kal), a gázé és a melegvíz- és hőszolgáltatásé viszont – a gázártámogatási rendszer megváltozása miatt – 31,5, illetve 38,5%-kal.

A vizsgált időszakon belül legnagyobb mérvű áremelkedés a gáznál következett be (1m³ vezetékes gáz 2007. évi átlagára 75,7 Ft volt a 2000. évi 32,5 Ft-tal szemben), de kétszeresére emelkedett a melegvíz- és hőszolgáltatás, míg a villamos energia és a szilárd tüzelőanyagok ára 84–87%-kal nőtt.

6. tábla

A háztartások energiakiadási szerkezete, 2000–2007

Megnevezés	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	(%) 2007
Szilárd tüzelőanyagok és tüzelőolaj összesen	11,8	11,8	11,5	11,5	9,5	9,6	9,7	9,2
Elektromos energia	38,2	38,0	37,2	36,3	41,2	40,9	40,6	40,2
Gáz összesen	35,4	35,3	36,8	38,2	36,0	36,3	36,8	36,8
Központi fűtés, távhő	14,6	15,0	14,5	14,0	13,3	13,2	12,9	13,8
Energiakiadás összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A folyó áras kiadásnövekedés a villamos energia esetében nagyobb volt az áremelkedésnél, így a 2007/2000-es volumenindex 116,6%-ot ért el. Ugyanakkor a többi,

leginkább fűtésre használt energiahordozónál – a korábbi évek volumennövekedését – a kedvező időjárási viszonyok miatt 2007-ben jelentős volumencsökkenés váltotta fel. A gázfogyasztás volumenindexe 2007-ben 2006-hoz képest 12,4, a távhőszolgáltatásé 11,2%-kal esett vissza.

Így 2007-ben az egy háztartásra vetített éves villamosenergia-kiadás 96 ezer forint volt, míg a 2,9 millió vezetékes gázzal rendelkező háztartás éves szinten vezetékes gázra háztartásonként 106 ezer forintot fizetett. A távfűtéses lakásban élő 750 ezer háztartás melegvíz- és hőszolgáltatásának egy háztartásra jutó évi összege 166 ezer forint volt.

III. A makrostatisztika és a háztartási költségvetési felvétel kapcsolata

A lakosság – pontos terminológiával a háztartási szektor, illetve a háztartások – jövedelméről és fogyasztásáról a maga teljességében két statisztika, a nemzeti számlák rendszere és a háztartási költségvetési felvétel szolgáltat adatokat (makro-, illetve mikro-adatok).

A nemzeti számlák háztartási fogyasztási kiadása egy zárt rendszer része, ami többek között azt jelenti, hogy kapcsolódnia kell a rendszer többi eleméhez. A nemzeti számlák összeállítását jogszabályok írják elő, az alapjogszabály „A Tanács 2223/96/EK rendelete (1996. június 25.) a Közösségben a nemzeti és regionális számlák európai rendszeréről” jogszabállyal törvényi előírássá emelt „A nemzeti számlák európai rendszere (ESA95)”¹⁵. A háztartások fogyasztási kiadásának becsléséhez tehát ezt a jogszabályt és az ahhoz kapcsolódó egyéb jogszabályok és kézikönyvek előírásait kell alkalmazni. A módszertani előírások alapján a nemzeti számlák háztartások fogyasztási kiadásai teljesebb körre vonatkoznak, mint a lakosság megkérdezésén alapuló háztartási költségvetési felvétel. A nemzeti számlák az összes – egyéni és intézményi, magyar és nem magyar háztartásfővel rendelkező rezidens háztartás, fogyasztói és termelői minőségében történt – fogyasztásáról készít becsléseket. A nemzeti számlákban elszámolt háztartások fogyasztási kiadása vásárolt fogyasztásból, saját termelésű fogyasztásból és természetbeni bérekből tevődik össze. A nemzeti számlák összeállítására vonatkozó szabályoknak megfelelően a háztartások fogyasztási kiadásának része a saját tulajdonú lakásszolgáltatás (imputált lakbér), a háztartások fogyasztására jutó FISIM¹⁶ és az illegális tevékenységekből¹⁷ származó fogyasztás. A fogyasztási kiadást hazai szemléletben, azaz az ország területén történt fogyasztás szempontjából és nemzeti szemléletben, azaz a Magyarországon rezidens háztartások fogyasztási kiadása szempontjából is össze kell állítani. A háztartások fogyasztási kiadása a kormányzattól és a háztartásokat segítő nonprofit szervezetektől származó természetbeni társadalmi juttatásokkal kiegészítve adja a háztartások összes (végső) fogyasztását.

A háztartási költségvetési felvétel (HKF) önkéntes, reprezentatív adatgyűjtés, amelynek vonatkozási köre a magánháztartásokban élő magyar állampolgárok. Következésképpen nem terjed ki az intézeti, intézményi háztartások (javító-nevelő intézetek, börtönök, honvédségi intézmények, idősek otthonai, kórházak, szanatóriumok) lakóira, de a családjuktól ideiglenesen távol lévő, kollégiumokban, diákotthonokban lakó tanulókat a háztartás tagjaihoz tartozónak tekinti. A Magyarországon élő külföldi munkavállalók, diplomaták stb. sem tartoznak a HKF megfigyelési körébe. A háztartások a vásárolt, személyes célú fogyasztásukat rögzítik a naplóban, kiegészítve a saját termelésű fogyasztással, amely piaci árakon kerül értékelésre. A HKF a felvételbe bekerült háztartások Magyarország területén és külföldön történő fogyasztását figyeli meg (azaz nemzeti szemléletű). Nem figyeli meg tehát a külföldiek Magyarországon történő fogyasztását, és jelenleg nincs benne a saját lakásszolgáltatás, a FISIM és az illegális tevékenységből származó fogyasztás sem.

¹⁵ A nemzeti számlák európai rendszere (ESA95), KSH, 2002

¹⁶ FISIM: a pénzügyi közvetítő szolgáltatások fel nem osztott díja (Financial Intermediation Services Indirectly Measured). A részleteket lásd Magyarország nemzeti számlái 2003–2004, KSH, 2006)

¹⁷ A nemzeti számlákban az illegális tevékenységek két típusa kerül számbavételre, a kábítószer és a prostitúció. A módszertani leírást a Bruttó hazai termék, 2005. II. előzetes adatok, KSH, 2006. szeptember kiadvány tartalmazza.

A fenti rövid összegzésből látható, hogy bár mindkét statisztika a háztartások fogyasztását becsli, összehasonlításuknál figyelembe kell venni a köztük lévő lényeges különbségeket is. Ezek a különbségek elméletileg világosan kimutathatók, a gyakorlatban azonban az egyes tényezők hatása nem mindig különíthető el.

A HKF ugyanakkor a nemzeti számlákban elszámolt háztartások fogyasztási kiadása becslésének egyik legfontosabb, nélkülözhetetlen adatforrása éves és negyedéves szinten is. Tekintettel a két rendszer közötti elméleti és számszerű különbségekre, ki kellett alakítani a megfelelő becslési eljárásokat éves és negyedéves szinten a makroszemléletű számítások részére.

A háztartások fogyasztási kiadása éves számítása során a kiadások háromféle típusára (vásárolt, saját termelésből származó fogyasztási kiadás és természetbeni bér) a rendelkezésre álló adatforrások alapján külön-külön készül becslés. A vásárolt fogyasztási kiadás becslése elsősorban a háztartási költségvetési felvétel éves adatainak, a kiskereskedelmi forgalom termékcsoportos bontású adatainak, valamint számos szakstatisztikai információ és egyéb forrásból származó adat felhasználásával készül, (pl. Szerencsejáték zrt. adatai a szerencsejáték becslésére, a biztosítóktól származó információk a biztosítások becslésére, a kulturális statisztika adatai egyes kulturális szolgáltatások fogyasztásának becslésére, a kommunális statisztika adatai az energiafelhasználásra és a kommunális szolgáltatásokra vonatkozóan stb.)

A vásárolt fogyasztás adatai piaci, azaz fogyasztói áron kerülnek számbavételre. A változatlan áras számítások során a folyó áras adatokat a megfelelő fogyasztóiár-indexek felhasználásával készítjük, termékcsoport mélységben.

A mezőgazdasági termékek saját fogyasztásra való termelésének adatai a mezőgazdasági statisztikából állnak rendelkezésre, mennyiségben és értékben. A számbavétel felvásárlási áron történik. A változatlan áras számításoknál közvetlen módszert alkalmazunk, a tárgyév mennyiségi adatai és a bázisév árainak felhasználásával, termék mélységben.

A saját lakásszolgáltatás (imputált lakbér) elszámolása az ún. költségalapú módszerrel történik. Ennek során a kibocsátást számítjuk ki a költségelemek becslésével, melyek a következők: a saját tulajdonú lakások értékcsökkenése, fenntartási költségek (amin a kisebb javítási költségeket és a biztosítást értjük, azaz nem tartozik ide a villany, gáz, fűtés – közkeletű szóval rezszi – költség), és külön becslést készítünk a működési eredményre.

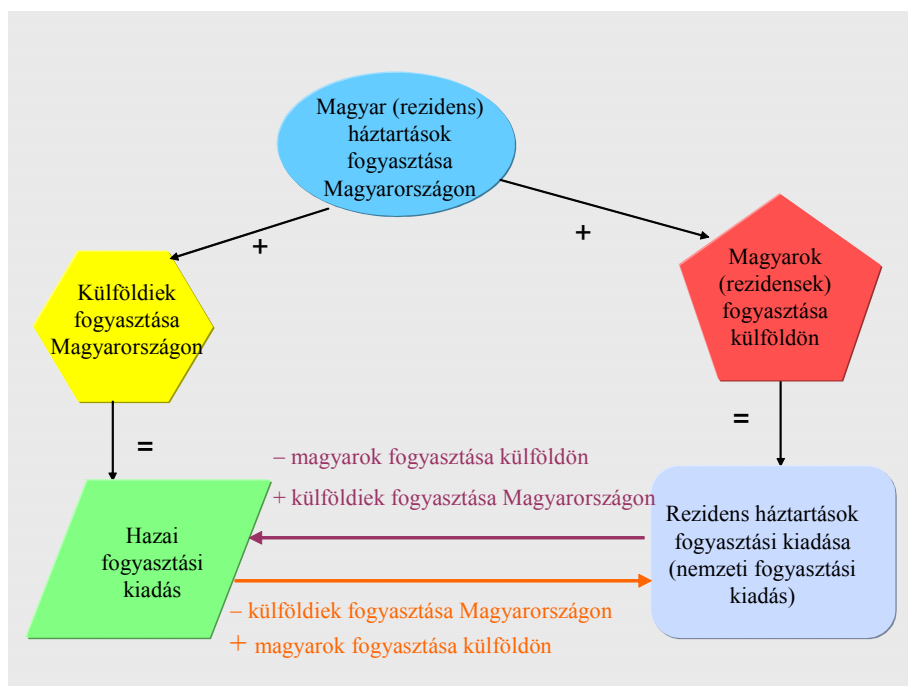
A pénzügyi közvetítő szolgáltatások fel nem osztott díja (FISIM) felhasználói szektorokra bontása óta a saját lakásszolgáltatás kibocsátásának része a saját tulajdonú lakásokkal kapcsolatos hitelekre és betétekre jutó FISIM is.

A természetbeni bérek meghatározása a vállalkozások társaságiadó-bevallásából történik, folyó áron. A folyó áras adatokat a megfelelő termékcsoport fogyasztóiár-indexével osztva számítjuk a változatlan áras értéket.

A vásárolt és a saját termelésű fogyasztás, valamint a természetbeni bérek összege adja a háztartások fogyasztási kiadását. Első lépésben a hazai, azaz az ország területén történő fogyasztási kiadást számítjuk. Majd a rezidens háztartások külföldön történő fogyasztásának értékét hozzáadva és a külföldiek Magyarországon történő fogyasztásának értékét levonva jutunk el a rezidens háztartások fogyasztási kiadásához. Ehhez a korrekcióhoz a KSH

turisztikai kereslet felméréséből származó költségadatokat használjuk, az üzleti célú turizmus értéke nélkül számítva, egy összegben, termékcsoporthoz bontás nélkül.

A hazai és a nemzeti (rezidens háztartások) fogyasztása közötti összefüggések

A háztartási költségvetési felvétel adatai közül a fogyasztásra vonatkozó tételeket használjuk fel **negyedéves szinten** is, azonban részben eltérő tartalommal. Éves és negyedéves szinten is alapadatként szolgál a vásárolt termékek országos szintű összesen adata, a legrészletesebb bontásban. Negyedéves szinten azonban a saját termelésű fogyasztás adatát is figyelembe vesszük, mivel a mezőgazdasági statisztikából negyedéves szinten nem áll rendelkezésre adat. Az egyik legnagyobb tétel, a saját lakásszolgáltatás becslését a háztartási költségvetési felvételből a lakásfenntartásra fordított költségek változásával és a lakásállomány volumenváltozásával készítjük.

Az éves számításokhoz használt egyéb adatforrások nagy része nem áll rendelkezésre negyedéves szinten, ide tartozik például a kommunális statisztika, több szolgáltatásfajta (télé-előfizetés, színház, mozi). Ezért ezen tételek negyedéves adatainak becsléséhez szintén a háztartási költségvetési felvételt használjuk.

Negyedéves szinten nem készülnek becslések a természetbeni bérekre sem. A becslés során feltételezzük, hogy a vásárolt fogyasztással azonos ütemben változott az értékük.

A fentiek miatt negyedéves szinten nagyobb mértékben támaszkodunk a háztartási költségvetési felvétel adataira. A végső becslést ugyanolyan aggregáltsági szinten végezzük, mint az éves számítások során, az éves módszerhez hasonló extrapolálási technikával. Ez azt jelenti, hogy rendelkezésünkre áll az előző év folyó és összehasonlító áras értéke, negyedéves bontásban, és ezeket vezetjük tovább a háztartási költségvetési felvételből kiindulva, egyéb adatforrások felhasználásával is meghatározott értékindexekkel. A megfelelő

fogyasztóiár-indexek felhasználásával a folyó áras adatokat elosztva kapjuk a változatlan áras értékeket.

A becslés szintén a hazai fogyasztási kiadásra vonatkozóan készül, és a rezidens háztartások külföldön történő fogyasztásának értékét hozzáadva és a külföldiek Magyarországon történő fogyasztásának értékét levonva jutunk el a rezidens háztartások fogyasztási kiadásához.

[Táblázatok](#)

[stADAT-táblák](#)